

ZAHRAŇIČÍ

in.ihned.cz/zahranici

Betlehemci ze slovenského Černého Balogu vyrazí za koledou.

FOTO: AUTOR

Existenci těchto osad v 16. století jednoznačně dokládá například dopis tureckého Karmana Agu z Jágra napsaný 5. května 1573. Žádá v něm od pohronských obcí vazalský poplatek. První oficiální zprávy jsou pak z roku 1607. To služební pokyny pro lesního šafáře ustanoveného Rudolfem II. v Brezně mu ukládaly: „Kontrolovat hospodaření čtyř dřevorubeckých mistrů v osadách Beňuša, Krám, Kamenistá a Osrbli, aby se udělal konec podvodům a sporům při vyplácení mezd a naturálních požitků.“

Vlak už vozí jen turisty

Samotná osada Balog vznikla údajně na místě, kde nějaký Ján Auxt nakácel velké množství stromů. Klády pak spustil do údolí, ale toto dřevo sám nezužitoval a zůstalo ležet na velké hromadě. Dřevo, břevno se německy řekne Balk. Německé Lage, Lag, liegen znamená ležet, takže spojením těchto dvou výrazů na Balklag vzniklo označení pro místo, kde leží dřevo. V mluvené řeči se pak Balklag změnil pravděpodobně na Balog.

Jednotlivé osady v údolí dostávaly svá jména podle přírodních vlastností jednotlivých lokalit, případně zvířat, která tam žila, nebo podle svého umístění. Tak osada Závodie ležela vůči Balogu za vodou – na druhém břehu řeky, podobně vznikla pojmenování osad Dobroč, Dolina, Medvedovo či Vydrovo.

Jak se tam dostat

Obec Čierny Balog se nachází v Balockých vrších na severních svazích Slovenského rudohoří. Území obce zabírá celou pramenitou oblast Černého Hronu i s jeho přítoky. Tok řeky dělí toto území na velkou jižní část a menší část severní. Vesnice leží jižně od města Brezno, ale od Breznianské kotliny dělí Černý Balog hřbet Koreňové a Chamarové se sedlem Vrchdolinka, kudy vede cesta spojující Brezno s Černým Balogem. Rozlohou 147,17 km² je obec jednou z plošně největších na Slovensku, a když její domy a silnice zapadají sněhem, připadáte si tu jako v jiném světě.

Splavovat dřevo se ale dalo, jen když byl dostatek vody, a to s rostoucí poptávkou už zdaleka nestačilo. Překotný rozvoj techniky dorazil nakonec i do údolí Černého Hronu. Návrh na stavbu lesní železnice byl předložen roku 1901 a ještě v tom samém roce se započalo s vytyčováním její trasy z Hronce do Černého Balogu.

Se stavbou se začalo v dubnu 1908 a záhy už údolím Černého Hronu vedly první koleje s rozchodem 760 milimetrů. Do konce roku 1908 byl položen první úsek tratě v délce 10,7 km a v lednu roku 1909 byl na tomto úseku zahájen provoz.

Jednotlivé tratě této lesní železnice se postupně stavěly do všech přilehlých údolí, až celková jejich délka dosáhla 131,98 km. Píšťaly parních i motorových lokomotiv, tahajících vlaky se dřevem, se v údolích kolem Černého Balogu ozývaly téměř osmdesát let. Železnice se ovšem stávala nerentabilní, a tak v roce 1982 byl její provoz zastaven.

Díky nekonečné řadě nadšenců ale vláček jezdí znovu. Tentokrát už nevozí dřevo, ale jezdí s turisty. Od května do září, každý den, spojují hrkotavé vláčky Hronec s Černým Balogem. Když v Balogu přestoupíte, dostanete se vláčkem až do doliny Vydrovo k lesnickému skanzenu. V zimě železnička nejedí a o turistu tu téměř nezavadíte. Když ale napadne sníh, je v tomto údolí idyla Vánoc dokonale.

Na koledu s betlémem

Vánoce patřily vždy mezi nejradostnější svátky na Černém Hronu. Děti, ale i celé rodiny se na ně připravovaly několik týdnů dopředu. Rodiče se starali o jídlo a drobné dárky a děti se chystaly na koledu. Řada chlapců byla „betlémcí“, a to znamenalo, že si museli sehnat kroj, zhotovit betlém, ale také se naučit text a nacvičit písničky.

Biblický příběh vypráví, že té noci, kdy se narodil Ježíš, tábořili nedaleko Betléma pastýři. Právě ve chvíli, kdy se stírali v hlídání stáda, stanul u nich anděl a celé okolí se rozzářilo nebyvalým světlem. „Nebojte se,“ řekl jim. „Dnes se vám ve městě Davidově na-

rodil Spasitel, Kristus Pán.“ I spěchali pastýři do Betléma, aby tam našli vše, tak jak jim to pověděl anděl.

Ten dávný biblický příběh jako by se právě o Vánocích přenesl do vesnice Čierny Balog ve Slovenském rudohoří. Byl to vždy svérázný a chudý kraj lesníků, dřevařů a pastýřů, kde se zvyk chodit na koledu s betlémem dochoval do dnešních dnů.

Nejdřív duše, pak domácnost

„Život tady nebyl nikdy jednoduchý a vlastně z toho vycházely zdejší tradice. Jejich podstatou byla velká jednoduchost. Lidé se snažili dát to, co jim bylo nejbližší a k čemu měli nej snadnější přístup. Z toho se také vyvinula tradice Štědrého dne a předvánočních příprav, která byla založená hlavně na duchovnu a na očistě člověka a až pak na přípravě domácnosti na svátky,“ řekla nám paní Štulrajterová, bývalá starostka obce.

Přes den panoval o Vánocích v Černém Balogu přísný půst, večer byla slavnostní večeře. Na stůl se nanosilo všechno jídlo, aby hospodyňka nemusela vstávat od stolu. To by jí prý slepice dobře neseděly na vejcích. Po zvonění se pomodlili, vypili skleničku pálenky a jedli nejprve stroužek česneku s koláčem nebo chlebem, oplatek s medem, potom lokše a kapustnicu. Jedl se také vařený hrách, vařené sušené švestky a hrušky a pila se domácí pálenka.

Před jídlem se házel andílům do každého kouta světnice vařený hrách. Na stůl se prostíralo i pro zemřelého člena rodiny a talíř s jídlem se na stole ponechal až do rána, aby se i jeho duch mohl najíst.

Od každého jídla se také nechal kousek na zvláštním talíři. Po večeři ho pak hlava rodiny odnesla dobytku, aby i ten věděl, že jsou Vánoce, a také proto, aby zůstal po celý rok zdravý. V chlévě udělali česnekem kříž, aby bosorky a strigy neměly do statku přístup. →

FOTO: AUTOR

Pastýři, přivítejte Ježíška!